

Wilfried Wouters, ***Van tekenklas tot kunstacademie. De Sint-Lucasscholen in België, 1866-1966*** (Heule: UGA, 2013, 404 pp., ISBN 9789089772893).

In 2013 verscheen bij uitgeverij UGA de doctoraatsverhandeling waarmee Wilfried Wouters twee jaar voordien tot doctor in de geschiedenis (KUL) was gepromoveerd. Het uitgegeven proefschrift werd echter geen klassieke monografie, maar een omvangrijke en gedetailleerde studie in drie thematische delen over de eerste eeuw van de Sint-Lucasscholen. Officieel begint Wouters bij het ontstaan van de eerste, Gentse school in 1866 en eindigt hij eind jaren zestig van de twintigste eeuw op het moment dat het bestuur van Sint-Lucas stilaan in lekenhanden terecht komt, maar de facto ligt de focus vooral op de periode 1914-1970. De periode voor de Eerste Wereldoorlog komt enkel daar aan bod waar ze een aanvulling biedt aan *De Sint-Lucasscholen en de neogotiek 1862-1914* dat in 1988 verscheen en waar hij overigens zelf al aan had meegewerkt. De belangstelling voor de Sint-Lucasscholen als christelijke tegenhangers van kunstacademies van de overheid is niet nieuw. Naast het reeds vermelde compilatiewerk uit 1988, werd er zowel in specifieke studies naar lokale Sint-Lucasscholen (D. Van de Perre, M. Procès) als in algemene publicaties over het Belgische architectuuronderwijs (L. Meganck, A. Van Loo) al meermaals aandacht besteed aan deze christelijke kunstinstellingen (zie L. Meganck, *Bouwen te Gent in het interbellum (1919-1939)* (onuitgegeven doctoraatsproefschrift UGent 2002); D. Van de Perre, *Op de grens van twee werelden* (Gent 2003); A. Van Loo (ed.), *Repertorium van de architectuur in België: van 1830 tot heden* (Antwerpen 2003); M. Procès, *1904-2004: 100 ans d'histoire(s) de l'institut Saint-Luc à Saint-Gilles* (Sint-Gillis 2004)). Toch lijkt het geen twijfel dat Wouters een belangrijke en vernieuwende bijdrage levert aan onze kennis over de Sint-Lucasscholen. De originaliteit van zijn studie schuilt voornamelijk in zijn erg ambitieuze aanpak om niet één instelling of één periode te bestuderen, maar de honderdjarige geschiedenis van alle Sint-Lucasscholen. Hoewel er niet echt sprake is van een duidelijke centrale vraagstelling, tracht Wouters in essentie een verklaring te vinden voor de schijnbare tegenstelling tussen het materiële succes en de groei van Sint-Lucas enerzijds en de zwakke artistieke productie van haar leerlingen anderzijds. Dat doet hij zoals gezegd op een driedelige manier.

In het eerste deel van zijn werk focust hij exclusief op het leven van de broeders die het bestuur van de scholen in handen hadden. Hoewel er tot op heden nog niet veel

aandacht aan dit aspect werd besteed, wordt al gauw duidelijk dat men de essentie van het Sint-Lucasonderwijs maar alleen kan begrijpen indien men ook inzicht heeft in de organisatie en de werking van het broederleven. De broeders beheerden namelijk gedurende honderd jaar autonoom deze instituten, en duldden op dat vlak nauwelijks inspraak van buitenaf. Wouters toont in dit onderdeel op basis van een erg gedetailleerde beschrijving van zowat alle aspecten van het broederleven aan dat de Sint-Lucasscholen in de eerste plaats bekeken moeten worden als christelijke scholen die een onderdeel vormden van de Congregatie van de Broeders van de Christelijke Scholen, en pas in de tweede plaats als kunst(ambachtelijke) scholen. Die vaststelling is cruciaal om zowel hun succes op materieel vlak als hun gebrek aan succes op artistiek vlak te begrijpen.

Het tweede deel wordt gewijd aan de scholen zelf, en beschrijft de krachtlijnen en belangrijkste evenementen uit de honderdjarige geschiedenis van elk van de instellingen afzonderlijk. Dit onderdeel is bijgevolg erg descriptief van aard, en hoewel de onderlinge verscheidenheid van de scholen en de daaraan verbonden docenten hier goed uit de verf komt, draagt dit deel wellicht het minst bij tot de centrale thematiek van het werk.

In het derde deel wordt ten slotte aandacht besteed aan het onderwijs zelf, of althans de manier waarop de broeders dat onderwijs percipieerden. Aan de hand van talloze verslagen, artikels, brieven en zelfs een select aantal interviews schetst Wouters hier een beeld van de evolutie van de onderwijsdoctrines binnen het Sint-Lucasonderwijs. Veel aandacht gaat daarbij uit naar de fundamentele tegenstelling tussen conservatieve en progressieve broeders, en hoe beide voortdurend met elkaar in conflict lagen over thema's als modeltekenen, gemengd onderwijs en de bevoorrechte positie van de neogotiek in de architectuur.

Een rode draad door de hele studie heen is in ieder geval de gedetailleerdheid waarmee de auteur alle aspecten van het Sint-Lucasonderwijs beschrijft. Wouters spreekt over elk onderdeel met een grote kennis van zake, wellicht naast zijn uitvoerig bronnenonderzoek mede ingegeven door zijn carrière als (gewezen) docent aan het Hoger Architectuurinstituut Sint-Lucas in Gent en Brussel. Ook door het feit dat hij zichzelf in 1985 een tijd lang heeft onderworpen aan het dagelijkse kloosterleven van de broeders, is hij in staat ons een uniek inzicht te geven in het functioneren van deze doorgaans erg gesloten wereld.

Tegelijk schuilt precies in die uitgebreide kennis van zake de 'achilleshiel' van dit werk. Op sommige momenten laat de auteur er zich immers net wat teveel toe verleiden om uit te wijden. Die neiging naar exhaustiviteit wekt in bepaalde gevallen – in het bijzonder in deel II en III – het gevoel van herhaling op, omdat bijvoorbeeld dezelfde globale evolutie instelling per instelling besproken wordt. Dat gevoel wordt nog versterkt door het gebruik van talloze (Franstalige) citaten uit de verslagen, die doorgaans echter niets toevoegen omdat de auteur die opmerking al (in het Nederlands) in zijn eigen tekst verwerkt heeft. In dat geval leest de lezer in feite twee keer hetzelfde, zij het in een andere taal. Door de overvloed aan informatie doet het geheel bovendien wat

encyclopedisch aan, en dat staat de vlotte behandeling van het centrale thema wat in de weg.

De enorme reikwijdte van het onderzoek – zowel thematisch als chronologisch – heeft wellicht ook in de hand gewerkt dat er een aantal kleine onnauwkeurigheden in het werk geslopen zijn, in het bijzonder met betrekking tot de ‘politieke vrienden’ van Sint-Lucas. Henri Carton de Wiart behoorde bijvoorbeeld enkel voor de Eerste Wereldoorlog tot de zogenaamde ‘christendemocraten’, en was als eerder conservatieve katholiek van 1920 tot 1921, niet van 1926 tot 1931 premier (97). Jules Poncelet was dan weer nooit minister, maar kreeg als Kamervoorzitter wel de eretitel van Minister van Staat (174). In bepaalde gevallen wordt er ook gebruik gemaakt van Wikipedia (173, 175) als bronvermelding, terwijl er telkens andere vakliteratuur voorhanden is.

Deze ‘tekortkomingen’ wegen echter absoluut niet op tegen de grote verdiensten van dit werk. Het mag als een krachttoer beschouwd worden dat Wouters er ondanks een overvloed aan informatie in geslaagd is het overzicht te bewaren. Bovendien weet hij in een duidelijk geformuleerd besluit de geleidelijke evolutie van het Sint-Lucasonderwijs inzichtelijk weer te geven. Zijn studie bevat overigens niet alleen een schat aan informatie voor eenieder die zich bezig houdt met het Sint-Lucas- of ruimer het architectuuronderwijs in België, het levert ook een wezenlijke bijdrage aan ons inzicht over katholieke zuilvorming en politiek dienstbetoon in de eerste helft van de twintigste eeuw. Alles in beschouwing genomen, kan men dus gerust stellen dat – in zoverre een historische studie ooit definitief kan zijn – dit werk over het Sint-Lucasonderwijs als definitief beschouwd mag worden.

N. Matheve, KU Leuven